

Sygn. akt V CSK 372/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 lipca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Karol Weitz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H.K.
przeciwko Ł.C., „E.” Sp. z o.o. w W.
i Uzdrowiskom [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 27 lipca 2018 r.,
skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego we W.
z dnia 16 listopada 2016 r., sygn. akt I ACa .../16,

- 1. oddala skargę kasacyjną;**
- 2. zasądza od powoda na rzecz „E.” Sp. z o.o. w W. kwotę 2700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 3. zasądza od powoda na rzecz Uzdrowisk [...] kwotę 4050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powód H. K. domagał się zasądzenia na swoją rzecz solidarnie od Ł. C., „E.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w W. (dalej jako: „E.”) i Uzdrowisk [...] (dalej jako: „Inwestor”) kwoty 203 868,09 zł z odsetkami ustawowymi od kwoty 100 860 zł od dnia 18 stycznia 2012 r. i od kwoty 103 008,09 zł od dnia 24 stycznia 2012 r. tytułem wynagrodzenia za roboty kamieniarskie wykonane w ramach zadania „Rozbudowa Zakładu Przyrodoleczniczego w Szpitalu Uzdrowiskowym [...]” (dalej jako: „Rozbudowa Zakładu”).

Wyrokiem z dnia 5 kwietnia 2016 r. Sąd Okręgowy w L. zasądził na rzecz powoda solidarnie od Ł.C., „E.” i Inwestora kwotę 9 528,41 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 21 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty, a od Ł.C. ponadto kwotę 180 841,95 zł z odsetkami ustawowymi od dnia 21 grudnia 2012 r. do dnia zapłaty. W pozostałym zakresie Sąd powództwo oddalił.

Sąd ustalił, że E. w dniu 8 kwietnia 2010 r. zawarł umowę konsorcjum z pozostającą poza sporem M.C. (obecnie M.S.). Następnie „E.” jako lider konsorcjum w dniu 31 maja 2010 r. zawarł z Inwestorem umowę o roboty budowlane obejmujące realizację zadania „Rozbudowa Zakładu”. W dniu 21 czerwca 2010 r. M.C. zawarła z Ł.C. umowę o roboty budowlane, powierzając mu jako podwykonawcy wykonanie robót budowlanych w zakresie zadania „Rozbudowa Zakładu”.

W dniu 9 maja 2011 r. H. K. zawarł z Ł.C. umowę o podwykonawstwo, której przedmiotem było w ramach zadania „Rozbudowa Zakładu” ułożenie kamienia (M. I i M. II oraz postument pod rzeźbę) za wynagrodzeniem ryczałtowym w wysokości 450 zł/m² netto (dalej jako: „umowa z dnia 9 maja 2011 r.”). Orientacyjną wartość prac określono na kwotę 9 585 zł netto. W § 19 ust. 3 umowy z dnia 9 maja 2011 r. postanowiono, że jej zmiany wymagały formy pisemnej pod rygorem nieważności. Nieobjęte umową roboty konieczne do wykonania przedmiotu zamówienia, mające charakter robót dodatkowych, mogły być wykonane jedynie na podstawie protokołu konieczności potwierdzonego przez Ł.C. Podstawę wykonania takich robót miał stanowić aneks do umowy. Roboty dodatkowe miały być rozliczone kosztorysem powykonawczym. Za roboty nieobjęte aneksem dodatkowe wynagrodzenie nie

przysługiwało, a strony przyjmowały, że roboty takie wykonano w ramach uzgodnionego wcześniej wynagrodzenia (§ 19 ust. 7 umowy).

W dniu 25 lipca 2011 r. H.K. i Ł.C. zawarli pisemną umowę o podwykonawstwo, której przedmiotem było wykonanie w ramach tego samego zadania ułożenia kamienia na podłogi, schody, murki i tarasy w zakresie określonym w projekcie budowlanym, z wyłączeniem prac w łączniku, w zamian za wynagrodzenie w kwocie 90 zł/m² netto za ułożenie płyt kamiennych na posadzkach (ryczałt) oraz w kwocie 95 zł/m² netto za ułożenie stopni i podstopnic kamiennych na schodach. W tym wypadku wynagrodzenie także miało być rozliczane kosztorysem powykonawczym według wskazanych stawek. Orientacyjna wartość prac miała wynieść 80 000 zł netto.

W dniu 15 lipca 2011 r. „E.” przedstawił Inwestorowi tabelaryczne zestawienie podwykonawców, w którym wskazał jako podwykonawcę M.C. firmę powoda na podstawie umowy z dnia 9 maja 2011 r.

Powód był kojarzony na budowie jako uczestnik procesu inwestycyjnego między innymi przez inspektora nadzoru inwestorskiego S.W., pełnomocnika zarządu Inwestora ds. technicznych B.S. oraz kierownika odcinka technicznego Inwestora. Osoby te znały ogólnie zakres prac wykonywanych przez powoda i często spotykały go i jego pracowników na terenie budowy. Ponadto przedstawiciele Inwestora kontaktowali się z pracownikami powoda w sprawach związanych z wykonywaniem robót i dokonywali ich oceny. Powód brał udział w niektórych naradach na budowie, przedstawiając się jako podwykonawca Ł. C. w zakresie robót kamieniarskich. Przedstawiciele „E.” również byli świadomi obecności powoda na budowie i wykonywania przez niego prac kamieniarskich. M. S. poinformowała „E.”, że powierzyła mu wykonanie prac o wartości kilku tysięcy złotych.

Do powierzenia powodowi wykonania prac dodatkowych dochodziło w drodze ustnego zlecenia ich wykonania przez Ł.C. Zakres prac dodatkowych był także uzgadniany z przedstawicielami Inwestora.

W dniu 23 listopada 2011 r. Inwestor otrzymał pismo powoda z wnioskiem o formalne ujawnienie w procesie inwestycyjnym umowy z dnia 25 lipca 2011 r.

W dniu 30 listopada 2012 r. Inwestor dokonał końcowego odbioru prac wykonanych przez „E.” w ramach zadania „Rozbudowa Zakładu”, w tym prac kamieniarskich.

Powód wystawił Ł.C. za wykonanie robót kamieniarskich w dniu 27 grudnia 2011 r. fakturę częściową nr 24/12/2011 r. na kwotę 100 860 zł brutto (82 000 zł netto). Po zakończeniu robót powód z pracownikami Ł.C. dokonał obmiaru i wyceny robót obejmujących całość prac kamieniarskich powoda. Według rozliczenia z dnia 23 stycznia 2012 r. ich wartość wyniosła 287 236,94 zł brutto (233 525,97 zł netto), przy czym w rozliczeniu wskazano także obciążenia dla firmy „A.” w kwocie 17 675,60 zł brutto (14 370,41 zł netto). W dniu 1 lutego 2012 r. powód wystawił Ł.C. fakturę nr 2/02/2012 na kwotę 178 222,55 zł brutto (144 896,38 zł netto) tytułem robót kamieniarskich według rozliczenia z dnia 23 stycznia 2012 r.

W dniu 5 marca 2012 r. Ł.C. skierował do M.C. pismo, w którym podał wysokość swoich zobowiązań finansowych wobec podwykonawców z tytułu prac, które wykonał na podstawie umowy z dnia 21 czerwca 2010 r. Wśród tych zobowiązań wymienił wierzytelność powoda w kwocie 75 214,46 zł z faktury z dnia 1 lutego 2012 r. Wyraził zgodę na dokonanie przez „E.” płatności wskazanej kwoty. Pismem z dnia 7 marca 2012 r. „E.” poinformował Inwestora o tej zaległości wobec powoda, wyrażając zgodę na jej uregulowanie. W dniu 27 marca 2012 r. Inwestor dokonał tej płatności na rzecz powoda.

W dniu 10 grudnia 2012 r. powód zażądał od Ł.C., M.S., „E.” i Inwestora zapłaty kwoty 224 201,35 zł z ustawowymi odsetkami na podstawie faktur z dnia 27 grudnia 2011 r. oraz z dnia 1 lutego 2012 r. tytułem wynagrodzenia za roboty kamieniarskie wykonane w ramach zadania „Rozbudowa Zakładu”.

Ogólna wartość prac wykonanych przez powoda wyniosła 263 919,82 zł brutto (214 586,96 zł netto), przy czym wartość robót wykonanych na podstawie umowy z dnia 9 maja 2011 r. wyniosła 4 902,90 zł brutto (3 986,10 zł netto), a robót wykonanych na podstawie umowy z dnia 25 lipca 2011 r. - 79 839,97 zł brutto (64 910,54 zł netto). Wartość wykonanych przez powoda robót dodatkowych, nieobjętych umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r., wyniosła 179 176,95 zł brutto (145 672,32 zł netto).

Sąd uznał, że w okolicznościach sprawy spełnione były przesłanki solidarnej odpowiedzialności pozwanych (art. 647¹ § 5 k.c.) w odniesieniu do prac wykonanych w ramach umowy z dnia 9 maja 2011 r. i umowy z dnia 25 lipca 2011 r. Przyjął, że spełniona była w szczególności przesłanka zgody Inwestora i „E.” na wykonanie tych umów. Była to zgoda dorozumiana czynna. Wartość robót wykonanych zgodnie z tymi umowami wyniosła łącznie 84 742,87 zł brutto, jednak Inwestor dokonał zapłaty 75 214,46 zł. W związku z czym do zapłaty pozostała kwota 9 528,41 zł, którą Sąd zasądził solidarnie od pozwanych, z ustawowymi odsetkami.

W zakresie żądania pozwu dotyczącego kwoty wykraczającej ponad wartość robót wykonanych na podstawie umowy z dnia 9 maja 2011 r. i umowy z dnia 25 lipca 2011 r. Sąd wykluczył możliwość istnienia solidarnej odpowiedzialności „E.” i Inwestora z Ł.C. według art. 647¹ § 5 k.c. Roboty nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r. (roboty dodatkowe) wykonane zostały na podstawie ustnego zlecenia Ł.C., bez dochowania wymagania zawarcia pisemnych aneksów, czego wymagały - w odniesieniu do takich robót - umowa z dnia 9 maja 2011 r. i umowa z dnia 25 lipca 2011 r. W stosunku do Ł.C. Sąd uznał żądanie pozwu w tym zakresie, tj. co do kwoty 179 176,85 zł z ustawowymi odsetkami, za uzasadnione na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (art. 410 § 1 i 2 w związku z art. 405 k.c.). Ł.C. wzbogacił się, gdyż przedmiotowe roboty wykonał powód, ale wynagrodzenie za nie otrzymał od Inwestora Ł.C.

Ponadto w stosunku do Ł.C. Sąd uznał za zasadne roszczenie o zapłatę kwoty 1 665 zł tytułem dostawy towarów. W tym zakresie Ł.C. uznał roszczenie powoda.

Apelacje od wyroku z dnia 5 kwietnia 2016 r. wnieśli „E.” oraz powód. Wyrokiem z dnia 16 listopada 2016 r. Sąd Apelacyjny oddalił obie apelacje.

Oddalając apelację „E.”, wniesioną w zakresie solidarnego zasądzenia kwoty 9 528,41 zł, Sąd Apelacyjny podtrzymał stanowisko Sądu Okręgowego, że w odniesieniu do robót objętych umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r. spełnione były przesłanki solidarnej odpowiedzialności pozwanych zgodnie z art. 647¹ k.c.

Oddalając apelację powoda, zmierzającą do wykazania, że rozliczenie z dnia 23 stycznia 2012 r., sporządzone przez powoda i Ł.C., miało być trzecią umową zawartą przez te podmioty, objętą zgodą Inwestora i „E.” i uzasadniającą tym samym ich solidarną odpowiedzialność z Ł.C. wobec powoda, Sąd Apelacyjny podniósł, iż zgromadzony w sprawie materiał dowodowy jednoznacznie potwierdza ustalenie faktyczne Sądu Okręgowego, że wykonanie robót dodatkowych zostało przez Ł.C. zlecone powodowi ustnie. Za zawartą na piśmie umowę nie może być uznany dokument z dnia 23 stycznia 2012 r., gdyż - jak wynika z jego nazwy - stanowi on rozliczenie robót kamieniarskich, które wykonał powód w ramach zadania „Rozbudowa Zakładu”.

Fakt ustnego zlecenia robót dodatkowych przez Ł.C. potwierdziły zeznania świadków i przesłuchanie powoda, który w postępowaniu w pierwszej instancji nie wskazywał, że dokument z dnia 23 stycznia 2012 r. miał stanowić trzecią łączącą strony umowę. Skoro powód i Ł.C. wcześniej zawarli dwie umowy, to racjonalnie może zakładać, że - gdyby mieli wolę zawarcia trzeciej umowy - uczyniliby to w analogicznej postaci, w której zawarli umowę z dnia 9 maja 2011 r. i umowę z dnia 25 lipca 2011 r. Ponadto, dokument z dnia 23 stycznia 2012 r. nie zawiera oświadczeń mówiących o woli zawarcia umowy na określonych warunkach, lecz jedynie oświadczenie wiedzy o zakresie robót, które wykonał powód. Został wreszcie sporządzony już po wykonaniu robót przez powoda. Pomijając kwestię, czy dopuszczalne jest podpisanie umowy co do zrealizowanych już robót budowlanych, w ocenie Sądu należy przyjąć, że praktyka taka nie może skutkować solidarną odpowiedzialnością inwestora i generalnego wykonawcy na podstawie art. 647¹ § 5 k.c. W art. 647¹ § 4 k.c. ustawodawca przewidział, że umowa z podwykonawcą albo dalszym podwykonawcą powinna być zawarta w formie pisemnej pod rygorem nieważności. Umożliwia to inwestorowi lub generalnemu wykonawcy przygotowanie się do zajęcia stanowiska w przedmiocie zgody na udział w procesie budowlanym podwykonawcy lub dalszego podwykonawcy. Dopuszczenie możliwości późniejszego zawierania umów w przepisanej formie jest nie do pogodzenia z pozostałą częścią regulacji art. 647¹ k.c. i należałoby ją uznać za zmierzającą do obejścia ustawy.

Fakt, że dokument z dnia 23 stycznia 2012 r. nie stanowi pisemnej umowy, oznacza, że nie istniała umowa w formie pisemnej dotycząca robót dodatkowych, które nie były objęte umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r. To - przy uwzględnieniu sankcji przewidzianej w art. 647¹ § 4 k.c. - wyłącza solidarną odpowiedzialność Inwestora i „E.” za zapłatę wynagrodzenia za prace dodatkowe wykonane przez powoda.

Brak również podstaw do uwzględnienia żądania w zakresie objętym apelacją w stosunku do Inwestora i „E.” z powołaniem na bezpodstawne wzbogacenie. „E.” zapłaciła Ł.C. za roboty dodatkowe wykonane przez powoda, w związku z czym nie jest bezpodstawnie wzbogacona.

Sąd Apelacyjny nie podzielił też stanowiska powoda, że należało uwzględnić - w ramach jego wynagrodzenia należnego mu na podstawie umowy z dnia 9 maja 2011 r. - zwiększone koszty wykonania elementów oznaczonych jako M. I i M. II. W opinii uzupełniającej biegły wskazał, że ostateczny koszt wykonania mis wyniósł 22 179,56 zł netto, co wynikało ze zmiany sposobu ich wykonania w stosunku do wcześniejszego projektu. Wbrew twierdzeniom powoda przedmiotem umowy z dnia 9 maja 2011 r. nie było wykonanie mis, a jedynie ułożenie kamienia w Z., tj. M. I, M. II i postumentu pod rzeźbę, z materiałów dostarczonych przez zamawiającego. Umowa nie przewidywała więc wynagrodzenia za wykonanie tych elementów, lecz tylko za ich montaż. Biegły rozdzielił koszty wykonania mis od kosztów montażu. Skoro celem zawartej umowy było jedynie ułożenie mis, to zwiększony koszt ich wykonania przez czynności szlifowania i polerowania nie miał wpływu na zmianę wynagrodzenia za wykonanie umowy, a jedynie wartość robót dodatkowych. Nie było więc podstaw do zaliczenia kosztów wykonania mis do wynagrodzenia na podstawie umowy z dnia 9 maja 2011 r., za które solidarną odpowiedzialność ponoszą trzej pozwani.

Skargę kasacyjną od wyroku z dnia 16 listopada 2016 r. w części oddalającej jego apelację i w części rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego wniósł powód. Zarzucił naruszenie art. 647¹ § 4, art. 647¹ § 4 w związku z art. 65 § 1, art. 647¹ § 4, art. 647¹ § 2, § 3, § 4 i § 5, art. 647¹ § 5, art. 65 § 1 i 2 k.c. w związku z § 1 ust. 2 umowy z dnia 9 maja 2011 r., art. 65 § 2 k.c.,

a także art. 245 k.p.c. Na tej podstawie wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i uwzględnienie apelacji od wyroku Sądu Okręgowego z dnia 5 kwietnia 2016 r. przez solidarne zasądzenie od Inwestora i „E.” razem z Ł.C. na rzecz powoda dalszej kwoty 179 176,95 zł z ustawowymi odsetkami do dnia 21 grudnia 2012 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarżący, formułując kilka zarzutów naruszenia art. 245 k.p.c. zmierzał do wykazania, że Sąd Apelacyjny błędnie nie zakwalifikował dokumentu rozliczenia z dnia 23 stycznia 2012 r. z załącznikami jako umowy o podwykonawstwo, że błędnie przyjął, iż w ramach umowy z dnia 9 maja 2011 r. nie można było zmienić wynagrodzenia za wykonanie mis w całości z litego kamienia, natomiast można było uznać za zasadne jedynie wynagrodzenie za ich montaż, jak również, że błędnie uznał, iż prace wyszczególnione w dokumencie z dnia 23 stycznia 2012 r., nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r., miały być pracami dodatkowymi w rozumieniu tych umów.

Przepis art. 245 k.p.c. przesądza, że dokument prywatny stanowi dowód tego, iż osoba, która go podpisała, złożyła oświadczenie zawarte w dokumencie. Funkcja tego przepisu polega na określeniu mocy dowodowej dokumentu prywatnego. Nie dotyczy on zaś tego, jak należy kwalifikować dokument prywatny ze względu na jego treść (np. jako umowę), i tego, jak należy wyklądać zawarte w nim oświadczenia. Zarzuty skarżącego zmierzające do wykazania, że Sąd Apelacyjny naruszył art. 245 k.p.c. przez błędną ocenę charakteru prawnego dokumentu z dnia 23 stycznia 2012 r., względnie błędną wykładnię umowy z dnia 9 maja 2011 r. lub umowy z dnia 25 lipca 2011 r., są w związku z tym bezzasadne.

Zarzucając naruszenie art. 647¹ § 4 i art. 647¹ § 4 w związku z art. 65 § 1 k.c. skarżący zmierzał do wykazania, że Sąd Apelacyjny błędnie nie uznał dokumentu z dnia 23 stycznia 2012 r. z załącznikami za umowę o podwykonawstwo, dokonując przy tym nieprawidłowej wykładni oświadczeń woli skarżącego i Ł.C., które są zawarte w tym dokumencie. Ponadto, zarzucając naruszenie art. 647¹ § 4 k.c. skarżący utrzymywał, że Sąd Apelacyjny błędnie uznał, iż wykonywanie robót na

podstawie ustnych zleceń, których zakres, rodzaj i wartość określono w dokumencie z dnia 23 stycznia 2012 r. z załącznikami, mającym być pisemną umową stron, nie odpowiada sytuacji zawarcia umowy w formie pisemnej i nie rodzi odpowiedzialności inwestora i wykonawcy mimo wyrażenia przez nich zgody na wykonywanie tych robót, a zarzucając naruszenie art. 647¹ § 2, 3 i 4 oraz § 5 k.c. twierdził, że Sąd Apelacyjny błędnie uznał, iż nie jest możliwe sporządzenie umów o podwykonawstwo w formie pisemnej po wykonaniu prac.

Biorąc pod uwagę chwilę zawarcia umowy z dnia 9 maja 2011 r. i z dnia 25 lipca 2011 r., chwilę dokonywania ustnych zleceń, na których podstawie skarżący wykonał prace nieobjęte tymi umowami, oraz chwilę sporządzenia dokumentu z dnia 23 stycznia 2012 r., jak również fakt, że zaskarżony wyrok zapadł w dniu 16 listopada 2016 r., stwierdzić należy, że w okolicznościach sprawy miarodajny jest art. 647¹ k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 czerwca 2017 r. (por. art. 12 ustawy z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie niektórych ustaw w celu ułatwienia dochodzenia wierzytelności, Dz. U. 2017 poz. 933 ze zm.).

Kluczowe znaczenie w okolicznościach sprawy ma - wiążące Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) - ustalenie faktyczne, że roboty nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r. skarżący wykonał na podstawie ustnych zleceń otrzymanych od Ł.C.. Oznacza to, że umowa o wykonanie tych robót została zawarta w formie ustnej. Skutkowało to jej nieważnością (art. 647¹ § 4 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 czerwca 2017 r.), uzasadniało ocenę żądania zapłaty skarżącego za wykonane roboty w stosunku do Ł.C. - w tym zakresie - na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu i zarazem przesądzało o braku solidarnej odpowiedzialności Inwestora i „E.” za zapłatę wynagrodzenia skarżącemu za przedmiotowe roboty.

Wbrew twierdzeniom skarżącego oceny powyższej nie można podważyć przez powołanie się na dokument z dnia 23 stycznia 2012 r. Po pierwsze, przyjęta przez Sąd Apelacyjny ocena prawna, że dokument ten nie zawiera oświadczeń woli, lecz oświadczenia wiedzy, a zatem nie jest umową, jest uzasadniona w okolicznościach sprawy. Przedmiotowy dokument, określony przez strony mianem rozliczenia robót, zawiera jedynie wymienienie załączników

z podaniem kwot, które wynikają z ich treści. W załącznikach do tego dokumentu zawarte są zestawienia wykonanych robót i ich wartości. Nie sposób dopatrzeć się w takim dokumencie, w powiązaniu z załącznikami do niego, oświadczeń woli, określających prawa i obowiązki stron. Po drugie, nawet gdyby przyjąć, że dokument z dnia 23 stycznia 2012 r. z załącznikami dałoby się zakwalifikować jako umowę, to mogłaby to być wyłącznie umowa powykonawcza, o charakterze ustalającym. W żadnym razie nie byłaby to umowa o podwykonawstwo, tj. o wykonanie określonych robót, w określonym terminie i za określone lub dające się określić wynagrodzenie, skoro doszłaby do skutku po wykonaniu wszelkich robót i po wystawieniu faktur za ich wykonanie.

Zarzuty naruszenia art. 647¹ § 4, art. 647¹ § 4 w związku z art. 65 § 1, art. 647¹ § 4, art. 647¹ § 2, § 3, § 4 i § 5 k.c. są wobec tego w całości bezzasadne.

Zarzucając naruszenie art. 647¹ § 5 k.c. skarżący podniósł, że Sąd Apelacyjny miał uznać, iż solidarna odpowiedzialność inwestora i wykonawcy uzależniona jest od udzielenia zgody na zawarcie umowy z podwykonawcą przed wykonaniem prac przez tego wykonawcę, podczas gdy wskazany przepis nie wiąże przedmiotowej odpowiedzialności z uprzednim przedstawieniem inwestorowi przez wykonawcę umowy z podwykonawcą, ale z faktem wykonania robót przez podwykonawcę, na co inwestor wyraził zgodę.

Niezależnie od tego, że Sąd Apelacyjny nie przyjął rozumowania, na które wskazał skarżący, wskazać należy, że powołany zarzut jest bezprzedmiotowy, gdyż brak solidarnej odpowiedzialności Inwestora i „E.” w okolicznościach sprawy w rozpatrywanym zakresie - jak wyjaśniono - wynika z niedochowania warunku formy pisemnej umowy o podwykonawstwo na roboty nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. oraz umową z dnia 25 lipca 2011 r. (art. 647¹ § 4 k.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 czerwca 2017 r.).

Naruszenie art. 65 § 2 k.c. w związku z § 1 ust. 2 umowy z dnia 9 maja 2011 r. w ocenie skarżącego polegało na tym, że Sąd Apelacyjny błędnie przyjął, iż nie można było zmieniać wynagrodzenia za wykonanie mis w całości z litego kamienia, natomiast można było uznać za zasadne wynagrodzenie jedynie za ich montaż, choć umowa ta w części dotyczącej zakresu prac i ustalania za

nie wynagrodzenia miała charakter otwarty, a ponadto zmiana sposobu wykonania obowiązku umownego nie wykraczała poza zakres przedmiotu umowy oznaczony w jej postaci pisemnej, wobec czego wykonanie tego obowiązku przez skarżącego w inny sposób wskutek wyraźnej decyzji projektanta i Inwestora podjętej po podpisaniu umowy nie może pozbawiać skarżącego prawa do całości należnego mu wynagrodzenia, tj. kwoty 27 280,85 zł brutto.

Umowa z dnia 9 maja 2011 r. precyzyjnie określa swój przedmiot. W świetle § 1 ust. 2 umowy z dnia 9 maja 2011 r. przedmiot ten stanowiło „ułożenie kamienia w Z. (M. I i M. II oraz postument pod rzeźbę)”. Rozszerzenie tego zakresu - w myśl § 19 ust. 7 umowy z dnia maja 2011 r. - wymagało zawarcia przez jej strony aneksu. Kwestia decyzji Inwestora nie była tu więc - w sensie prawnym - istotna dla wyznaczenia zakresu przedmiotu umowy. Sąd Apelacyjny prawidłowo przyjął, że to, co wykraczało poza przedmiot umowy z dnia 9 maja 2011 r., a dotyczyło wykonania mis, stanowiło roboty, które nie były wykonane na jej podstawie. Nie oznacza to, że skarżący został pozbawiony części wynagrodzenia za te roboty, gdyż kwota z tego tytułu objęta jest kwotą zasądzoną od Ł.C., lecz jedynie to, że w tym zakresie nie wchodzi w rachubę solidarna odpowiedzialność Inwestora i „E.” Z tych względów rozważany zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c. w związku z § 1 ust. 2 umowy z dnia 9 maja 2011 r. jest pozbawiony podstaw.

Skarżący zarzucił również naruszenie art. 65 § 2 k.c. wskazując, że doszło do błędnej wykładni oświadczeń woli stron zawartych w umowie z dnia 9 maja 2011 r., umowie z dnia 25 lipca 2011 r. oraz w - nazwanym przez skarżącego umową - dokumencie z dnia 23 stycznia 2012 r. przez przyjęcie, iż prace nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. lub umową z dnia 25 lipca 2011 r. były pracami dodatkowymi w rozumieniu tych umów, podczas gdy były to prace samoistne, wykonane przez powoda na podstawie ustnych zleceń stwierdzonych dokumentem z dnia 23 stycznia 2012 r.

W istocie Sąd Apelacyjny posługiwał się określeniem „prace dodatkowe”, gdy miał na względzie prace wykonane przez skarżącego, które nie były objęte umową z dnia 9 maja 2011 r. i umową z dnia 25 lipca 2011 r. Formuła ta nie miała jednak dla rozstrzygnięcia sprawy znaczenia, w szczególności nie posłużyła

Sądowi do tego, aby odmówić skarżącemu z tytułu tych robót wynagrodzenia od Ł.C. (§ 19 ust. 7 obu umów) na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Za prace dodatkowe Sąd Apelacyjny uznał prace nieobjęte umową z dnia 9 maja 2011 r. lub umową z dnia 25 lipca 2011 r. Z tego powodu rozważany zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c. nie może odnieść żadnego skutku.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ oraz art. 98 § 1 i 3, art. 99 i art. 108 § 1 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

kc

jw